

Sajettà l'urs privlus M13

■ (cc) La damaun dals 19 da favrer 2013 è vegnì sajettà en il Puschlav l'urs M13. L'urs selvadi giuven era daventà ina ristga per la segirezza dals umans perquai ch'el tschertgava sistematicamain nutriment en ils abitadis, perquai ch'el suandava umans durant il di e perquai ch'el na demussava er suenter il sien d'enviern nagina tema, malgrà diversas acziuns da spaventada. L'urs è vegnì sajettà sin basa dal concept davart l'urs en Svizra. Dapi la primavaira 2012 è l'urs M13 stà sin viadi en il chantun Grischun, cunzunt en il Puschlav. El vegniva adina puspè en ils vitgs ed abitadis e n'aveva nagina tema dals umans. Suenter ch'el è – tschertgond nutriment – penetrà dapi il cumenzament d'october pli e pli savens en abitadis serrads en il Puschlav ed ha fatg donns en la vischinanza directa da chasas abitadas resp. tar ina chasa da scola, è el vegnì classifitgà il november 2012 sco urs problematic ed è vegnì observà anc pli intensivamain. Ils 12 e 13 da november è M13 penetrà duas notgs ina suenter l'autra en il local accessoric d'in aclaun abità per mangiar là las provisiuns da vivonda. Curt pli tard è l'urs mastgel giuven svanì ed ha fatg ses sien d'enviern sur Puschlav. Suenter ch'el è sa dasdà è el danovamain

sa rendì en la vischinanza d'umans, ussa schizunt durant il di, ed el n'ha strusch pli reagì sin las acziuns da spaventada dals organs da surveglianza da chatscha.

Bain n'è l'urs mai sa cumportà en moda aggressiva envers ils umans, ma la ristga d'in accident, nua ch'in uman avess pudì vegnir blessà seriusamain u schizunt mazzà, n'era betg da responsar. Ils posts responsabls da la confederaziun e dal chantun n'han vesì naginas pussaivladads pli per anc pudair influenzer il cumportament da l'urs. Tenor il concept davart l'urs en Svizra è M13 pia daventà in «urs privlus» che ha stuì vegnir sajettà. Quest concept prevesa ch'in urs duai vegnir eliminà sch'el ha pers la tema da l'uman, sch'el sa renda repetidamain en territoris d'abitadi serrads e sche ses cumportament da guntgida na daventa evidentamain betg pli grond, malgrà ch'el vegn spaventà repetidamain.

M13 è vegnì sajettà la damaun dals 19 da favrer 2013 en il Puschlav. Il cadaver vegn uss analisà en il chantun Grischun.

Las acziuns da spaventada n'han gi nagin effect

Las autoritads responsabls han adina puspè empruvà da far tema a l'urs. En uschenunadas acziuns da spaventada

han ellas sajettà sistematicamain pliras giadas sin el cun ballins da gomma e cun petardas ed han empruvà d'al stgatschar cun tut ils meds or dals vitgs, dals abitadis u dals aclauns (vesair rapport da ponderaziuns). Las spaventadas avevan la finamira da midar il cumportament da M13 per ch'el daventia puspè pli spuretg ed emprendia a guntgir l'uman ed ils abitadis.

Las autoritads responsabls partan dal fatg che M13 aveva surpiglià ses cumportament problematic già en il Trentino, cur ch'el tschertgava e chattava nutriment en ils abitadis empè da far ses sien d'enviern. Cunquei ch'el era già il cumenzament pauc timid, dentant fitg mirveglius, ha el survegnì già l'october 2011 en il Trentino e suenter il zercladur 2012, suenter ina collisiun cun in tren da la Viafier retica en la vischinanza da Scuol, in cularin cun emettur. Uschia han ins pudì survegliar ses viadis e planisar meglier las acziuns da spaventada.

Avant la decisiun d'eliminar l'urs han gi lieu discurs cun las autoritads talianas. Ils represchentants talians han gi chapientscha per la situaziun da la Svizra. Las autoritads responsabls dad omadus pajais èn vegnids a la conclusiun ch'i na saja nagina opziun da pigliar e da tegnair M13 en in claus. Ord vista da l'etica

d'animals èsi problematic da serrar in urs selvadi en in claus. Consequentamain prevesa il concept davart l'urs en Svizra da sajettar in urs privlus.

Ulteriurs urs vegnan ad immigrar

Dapi l'onn 2005 è adina puspè urs sin viadi en il chantun Grischun. Els derivan da la populaziun d'urs en il Trentino che sa cumpona actualmain da circa 40 animals. Igl è previsibel ch'ulteriurs urs vegnan ad immigrar en Svizra, cunquei ch'els pon tutttavia chattar spazi da viver tar nus. En regiuns, nua che l'urs è preschent permanentamain, ston ins dentant prender mesiras da prevenziun. Per ils animals da niz per exempel ston vegnir

prendidas mesiras per proteger las muntaneras, ed enturn ils avieulers ston vegnir montadas saivs electricas. Plinavant ston las vischnancas segirar las sadellas da rument, e la populaziun sto adattar sias disas en connex cun ruments organics. En la Val Müstair èn talas mesiras vegnidas realisadas cun success uschia ch'els urs èn restads sin distanza dals abitadis.

En connex cun urs immigrants statan las autoritads en in conflict da finamiras tranter «urs – individi» ed «urs – populaziun». Per dar a l'entira populaziun la schanza d'eventualmain chattar spazi da viver en Svizra sto in individi displaschavlamain vegnir eliminà sut circumstanzas, sch'el è daventà ina ristga.

Procedura davart la decisiun da sajettar l'urs

La cumissiun interchantunala cumpetenta (CIC) da la regiun pertutgada giuditgescha la situaziun en moda professiunala sin basa dal concept davart l'urs en Svizra. En il cas actual sa cumpona la CIC dal manader da l'Uffizi da chatscha e pestga dal chantun Grischun sco er dal schef da la Secziun Chatscha, pestga, biodiversità fo-

restala da l'Uffizi federal d'ambient Ufam. La CIC fa ina recumandaziun per mauns dal cusseglier guvernativ cumpetent dal chantun pertutgà. Quel decida alura definitivamain sin basa da la legislaziun federala e chantunala respectiva sch'i duai vegnir emess ina permissiun da sajettar u betg.